

Efter sex år har USA fortfarande inte kommit åt den irakiska oljan. Tanken är att Iraks nya oljelag ska ändra på det. Men motståndet mot lagen växer. Möt Issam al-Chalabi, Iraks före detta oljeminister.

# OLJAN

## IRAKS FÖRBANNELSE

"Men nu är kriget här, och Blix avfärdade åtskilliga av de teorier som förts fram om varför det startade. Det handlar inte om en amerikansk strävan efter hegemoni i Mellanöstern, menade han. Det handlar inte om oljan, inte om religionen, inte om Israel. Den verkliga anledningen är den som USA angivit. Syftet är att förhindra att en farlig och hänsynslös diktator kan använda sig av massförstörelsevapen." Ledare, *Dagens Nyheter* 5 april 2003



Hur ska den vanvettiga ordningen i Irak kunna ändras? Hur ser vägen till fred och demokrati ut? **Issam al-Chalabi** svarar genom att öppna sin kavaj och känner först på vänster innerficka. Ingenting där. Sedan känner han på höger innerficka. Ingenting där heller. Det är hela svaret. Han är "an oil man" ingen politiker. Han bjöds in till Sverige av föreningen IrakSolidariteten.

LASSE KARLSSON TEXT ROBERT JOHANSSON KOLLAGE EVA WERNLID BILD STIG SÖDERLIND KARTA

**D**et första Issam al-Chalabi säger den här novemberdagen i Stockholm är att han vill berätta en historia. Historien han vill berätta för oss handlar förstås om olja och Irak.

– Ni behöver inte fråga mig om USA:s motiv att anfälla Irak, säger al-Chalabi och citerar ordagrant vad Alan Greenspan (före detta chef för den amerikanska centralbanken) skrivit i sina memoarer: "Jag är ledsen över att det är politiskt opassande att erkänna vad alla vet: Irak-kriget handlade på det hela taget om olja."

Han är maskiningenjören, utbildad vid University of London, som sedan gick den långa vägen genom Iraks oljeindustri för att en dag, när han tittade på TV, få veta att diktatorn Saddam Hussein hade utnämnt honom till oljeminister.

Några år senare, när Irak hade invaderat Kuwait 1990, blev han avskedad.

Det fick han också veta när han såg på TV. I dag arbetar han som privat energikonsult i Amman i Jordanien.

**Det visar sig snabbt** att det i själva verket är två historier han berättar. Ena stunden är vi i den stora historien, som är minst hundra år gammal och där förbrytarna bär namn som Churchill och Balfour. I nästa stund ser vi hur dagens ministrar i Bagdad, trots hot och påtryckningar från världens enda militära supermakt, inte vågar gå till "sitt eget parlament" för att få lagligt stöd för den oljepolitik, som Big Oil väntar på och som skulle vara ett oförläpligt svek mot Iraks medborgare.

**Vi tar närhistorien först.**

Hösten 2002, långt innan bomberna föll över Bagdad, inleddes överläggningar inom Bush-administrationen om Iraks olja. Detta är väl dokumenterat. Höga chefer i USA:s oljeindustri kallades in som rådgivare och en särskild arbetsgrupp tillsattes inom Projektet för Iraks framtid, som pågick inom utrikesdepartementet. I gruppen ingick bland annat Ibrahim Bahr al-Uloum, som fått sin utbildning i USA och efter invasionen under några månader skulle bli irakisk oljeminister. Arbetsgruppen enades om att Irak



## FiButrikes

► ”skulle öppnas för internationella oljebolag så snabbt som möjligt efter kriget”.

Men hur skulle det gå till?

Inte ens Paul Bremer, USA:s man i Bagdad 2003–2004, vågade ge sig på oljan när han bröt mot folk-rätten och ändrade Iraks lagar så att landets författning började likna ett frihandelsmanifest, för att citera nyhetsbyrån Reuter. Oljan var alltför känslig. När det gällde den fick ockupationsmakten vara vänlig att gå via den regering och det parlament som den så småningom fick installerad. En ny oljelag behövdes, så lät det nya mantrat.

– Som om det inte redan finns en oljelag, genmäler al-Chalabi. Det är inget fel på den som togs 1967 och fortfarande gäller. Den användes när vi efter nationaliseringen 1972 expanderade produktionen till över tre miljoner fat om dagen och planerade för en fortsatt utbyggnad till sex miljoner fat. Men så kom kriget mot Iran, senare det andra Gulf-kriget 1991, som i sin tur följdes av åren med FN-sanktioner fram till 2003. I dag pendlar dagsproduktionen kring två miljoner fat olja, men den låga nivån beror inte på oljelagen. Den beror på att underhållet och upprustningen av anläggningarna inte sköts.

**Nej, vad USA ville ha** var naturligtvis en lag som tillät privatiseringar och gav utländska bolag möjlighet att kontrollera och profitera på oljeproduktionen. Men åren gick och det blev ingen lag. Kring årsskiftet 2006–2007 ökade USA trycket. I ett uppmärksammat TV-tal i januari offentliggjorde president Bush en upptrappning av den amerikanska trupp närvaron i Irak, *the surge*. Samtidigt meddelade han att denna offensiv skulle bli framgångsrik eftersom regeringen i Bagdad ålagt att uppfylla vissa krav, *benchmarks*.

Ett av dessa krav var en ny oljelag som skulle försona landet och släppa loss investerare. Bush lyckades få igenom sina förslag i USA:s kongress, trots att Demokraterna hade majoritet efter sina stora framgång i mellanårsvalen 2006 som möjliggjordes av partiets kritik mot Irak-kriget. När det handlade om att stjäla Iraks olja gick Demokraterna nu Bush-regeringens ärenden, menade den upprörde demokratiska senatorn Dennis Kucinich.

Bush tycktes ha framgång med sin kravmärkta trupp förstärkning.

## Allmänheten fick upp ögonen för vad som var på gång. Nu, när vi är inne i julmånaden 2008, har lagen fortfarande inte börjat behandlas i parlamentet.

I februari 2007 godkände Iraks regering en ny oljelag och i mars skrev *Associated Press* att Iraks premiärminister Nouri al-Maliki fruktade att USA skulle torpedera hans regering om inte parlamentet godkände den nya lagen före juni månads utgång.

**Men sedan hände inget.**

Eller rättare sagt: lagförslaget läckte ut och oppositionen mot lagen växte sig stark, både i Irak och utanför landets gränser. Särskilt stor betydelse hade motståndet och strejkhoten från oljearbetarnas fackliga organisationer i Irak och kritiken från landets oljeexpertis. Issam al-Chalabi deltog bland annat i en konferens i Amman där han efterlyste möjligheter att föra en offentlig diskussion om lagförslaget innan det behandlades i parlamentet. Allmänheten fick upp ögonen för vad som var på gång. Nu, när vi är inne i julmånaden 2008, har lagen fortfarande inte börjat behandlas i parlamentet.

**Det är två frågor som** gör att Iraks regering inte kommer någon vart.

Den ena gäller kraven på regional kontroll över oljan. Men ett förslag som i klartext förordar att Irak blir en federation med regional makt över oljetillgångarna skulle aldrig få majoritetens stöd.

Den andra frågan gäller privatiseringen av oljan och de utländska oljebolagens kontroll över produktionen. Den gällande oljelagen är glasklar. Produktionen ska skötas av det nationella oljebolaget INOC – Iraq National Oil Company. Varje undantag kräver beslut i parlamentet om en särskild lag. Det fick till och med Saddam Hussein finna sig i när han försökte bryta mot FN-sanktionerna och skriva kontrakt med ett brasilianskt och ett kinesiskt oljebolag. Issam al-Chalabis inställning är klar.

– Regeringen och parlamentet är illegitima. De har tillkommit under ockupation i strid med internationell rätt. Det samma gäller konstitutionen och de lagar som stiftas. Den nuvarande oljelagen har däremot legitimitet och det är inget fel på den. Oljetillgångarna ska kontrolleras och utvecklas genom nationella beslut. Lagen ger alla möjligheter för Irak att kalla in utländska företag för serviceuppgifter. Jag ingick själv många sådana kontrakt med utländska företag. Haliburton och alla andra är välkomna. De gör vad vi ber dem om, de får betalt och sedan säger vi tack och adjö.

**”Det är väl en allmän** uppfattning att USA anföll Irak för oljans skull. Men varför starta dyra krig när man kan köpa oljan?”, frågar en pensionerad ambas-

sadör Issam al-Chalabis efter en föreläsning på Utrikespolitiska institutet.

– Olja är ingen vanlig vara. Den är geopolitik, svarar al-Chalabi.

En av de första som insåg det var Winston Churchill, och det var Shells grundare som lärde Churchill oljans vikt och värde, något som denne insåg på allvar när han 1911 blev marinminister och ansvarig för imperiets övermakt på världshaven. När första världskriget inleddes skrev utrikesminister Balfour att kontrollen över oljan i Persien och Mesopotamien var ”ett första klassens krigsmål för Storbritannien”.

Imperiemaktens cynismer och dubbelspel upprepas på ett otäckt sätt. På affischen som britternas befälhavare i Irak lät sätta upp i Bagdad sedan man intagit staden 1917 stod det:

”Syftet med våra militära operationer är att besegra fienden [det ottomanska riket] och tvinga honom att lämna dessa områden. För att fullgöra detta uppdrag har jag anförtratts full kontroll över och högsta posten i alla regioner där brittiska trupper opererar; men våra arméer går inte in i era egendomar som erövrare eller fiender utan som befriare.”

**Men ”befriaren”** möttes av motstånd och briter-nas interna språkbruk blev snart ett annat. Redan 1920 sattes senapsgas in mot irakiska rebeller och i ett brev till flygstabschefen skrev Churchill att ”ni bör faktiskt fortsätta försöken med gasbomber, framförallt senapsgas, som skulle straffa dem allvarliga skador.”

Över huvudet på irakierna delade sedan seg-rarmakterna krigsbytet vid förhandlingsborden. Precis som hos Bush hösten 2002, då regerings-tjänstemännen satt tillsammans med företrädarna för oljebolagen, utformades och tillämpades imperiernas geopolitik i samarbete mellan ministrar och företagsledare. Oljebolagen var då som nu utrikespolitikens förlängda arm.

– Först löste regeringarna sina konflikter. Sedan gick oljebolagen in och skötte det praktiska, berättar Issam al-Chalabi.

Till att börja med måste briter och fransmännen bli överens. Så småningom ”fick” England mandat över Irak och Frankrike sitt mandat över Syrien vidgat. Sedan manövrerades turkarna ut. Det underlättades av att dessa inte förstått oljans betydelse.

Medan Churchill 1913 sände ut en expedition i



## USA:s baser i Irak

### FiB har hela listan

■ ■ Iraks parlament röstade i slutet av november igenom den nya säkerhetspakten med USA. Avtalet medger att de amerikanska trupperna får stanna i Irak fram till den 31 december 2011 och att de ska ha dragit sig bort från de större städerna den 30 juni nästa år. Men de amerikanska baserna som byggs talar ett annat språk. Om USA planerar att slutgiltigt lämna Irak, varför bygger militären ”permanenta” baser?

#### ★ BAGDADOMRÅDET

##### 1) Den gröna zonen (Bagdad)

Den gröna zonen i Bagdad innefattar förre presidenten Saddam Husseins främsta palats. Inom området hystes förut the Coalition Provisional Authority och där finns nu kontoren för de främsta amerikanska konsultföretagen och USA:s och världshistoriens i särklass största ambassad som närmar sig Vatikanen i storlek, eller sex gånger storleken av FN-högkvarteret i New York.

##### 2) Camp Falcon-Al Sarc (Bagdad)

I slutet av september 2003 levererade the 439th Engineering Battalion över 100 000 ton grus och den medverkar i bygget av vägar, murar, vaktorn och byggnader för Camp Falcon. Camp Falcon ska hysa 5 000 soldater.

##### 3) Camp Victory-Al Nasr (Bagdads flygfält)

Camp Victory är bas för US Army på flygplatsens område omkring fem kilometer från Bagdads internationella flygplats. Basen kan hysa upp till 14 000 soldater. Al Faw-palatset i Camp Victory omges av en konstgjord sjö och fungerar som inofficiellt konferenscentrum för armén.

#### ★ VÄSTER OM BAGDAD

##### 4) Camp Anaconda/Balad Airbase

Flygbasen Balad är världens näst trafiktätaste flygplats, på andra plats efter Heathrow Airport i London. Camp Anaconda är USA:s största logistikbas i Irak. Lägre är utspritt över 24 kvadratkilometer och byggs för att ta emot 20 000 soldater.

Där finns nattöppet gym, belysta basketplaner utomhus, simbassäng i olympiastorlek liksom en biograf med kristallkronor för soldaterna. ”Det närmsta en del soldater här kommer den irakiska verklighet som kan ses på kvällsnyheterna är minigolfbanan som är byggd som ett slagfält med små sandsäckar, små betongbarriärer, rullar av rakbladstråd och, i slutet, vad som verkar vara en liten fångbur”, skrev Tom Ricks för *Washington Post*.

Persiska viken för att utforska tillgången på olja meddelade storvisiren sin regering i Istanbul att Qatar och Kuwait var betydelselösa öknar och shejkdömen som inte var värda en konflikt med Storbritannien. Nationernas förbund hjälpte också briter i konflikten med turkarna om kontrollen över Mosul. Organisationens ordförande var engelsman och turkarna var inte ens medlem i NF. Så småningom fick också USA sin plats vid bordet.

Holland, slutligen, blev något av en fripassagerare genom Royal Dutch Shell och dess band på ägarsidan med England.

**När det politiska maktspelet** var klart gick oljebolagen in. Siktet var inställt på att ta över IPC, ett företag som en turkisk affärsman bildat 1911 och av ottomanska imperiet fått vaga monopolrättigheter över oljan i Mesopotamien. Efter många turer fick den turkiske ägaren behålla en liten del av aktierna i sitt företag och tog sin plats i Iraks oljehistoria som Mr Five Percent. Resten delades lika mellan Exxon (den gången Standard Oil New Jersey), BP, Shell och franska Total. De nya ägarna kom överens om att upprätthålla ett gemensamt monopol inom det gamla ottomanska imperiets gränser. Vid ett möte 1928 tog man fram en karta och en rödpenna och ingick *The Red Line Agreement*. Utanför den röda linjen föll bara Egypten, Kuwait och ett stycke vid Iraks gräns mot Iran.

Men redan ett år tidigare, i oktober 1927, hade den första irakiska oljan sprutat ur marken, i Baba Gurgur, strax norr om Kirkuk. Landets ”befriare” hade efter femton år skaffat sig monopol över ”den välsignade oljan” genom det bolag som nu bytt namn till IPC – Iraq Petroleum Company. Det skulle krävas mycket blod innan irakierna kunde stifta sin egen oljelag och köra ut inkräktarna. Dessa protesterade i det längsta mot att Irak försökte ”stjäla vår olja”.

Men 1972 var saken klar. Iraks oljeindustri var nationaliserad under landets egna lagar. 1972 kördes BP, Shell, ExxonMobil och Total ut från ”sina” oljefält i Irak.

Och vad händer snart 40 år senare? Samma bolag välkomnas tillbaka till det ockuperade Irak för att skriva kontrakt om samma oljefält.

Hur det i detalj går till är inte lätt att reda ut. Förslaget till ny oljelag har i december 2008 ännu inte presenterats för Iraks parlament. ►

► Däremot har det för länge sedan delgivits USA:s regering och olika multinationella oljebolag.

USA:s energiminister, Samuel Bodman, besökte Bagdad 2006 och insisterade på att den nya lagen ska ge utländska företag möjligheter att investera. Det finns också en överenskommelse om att Internationella Valutafonden ska granska och kommentera lagen i förväg. USA:s "rådgivare" på USA:s ambassad i Bagdad har täta kontakter med Iraks oljeministerium. När den nuvarande oljeministern, Husayn al-Shahristani, besökte Washington för mer än två år sedan presenterade han förslaget till ny irakisk oljelag för nio olika oljebolag. Men när 20 irakiska parlamentsledamöter i december 2006 tillfrågades om de sett lagförslaget var det bara en som svarade ja. I februari 2007 meddelades att regeringen enats om ett lagförslag. Den första mars skrev Carl Bildt på *DN Debatt* – samma dag som han hälsade marionettregimens utrikesminister välkommen till Sverige – att "arbetet med den nya oljelagen förefaller nu ha lett till en överenskommelse."

Sedan läckte förslaget ut på Internet.

**Problemet för lagstiftarna** var att lagen skulle tillåta att Iraks oljeindustri privatiseras och att utländska bolag släpps in – men att det var omöjligt att säga detta rent ut. Därför kamouflerades privatiseringsprojektet i något som kallas PSA – Production Sharing Agreements. Men redan innan förslaget behandlades i regeringen hade kritikerna fattat galoppen och PSA blev snart ett "fult ord" som var omöjligt att skriva in i lagen. Alltså måste man bli ännu vagare i sina formuleringar och konstruera en diffus byråkratisk apparat med befogenheter att fatta beslut som släppte in Big Oil. Ungefär så.

Dessutom hade lagstiftarna problemet att med andra gummiformuleringar tillfredsställa både kurdiska krav på självstyre och motsatta krav på nationell kontroll över oljan genom regering och parlament.

Det bara inte gick att tillverka denna nyliberala trojanska häst och maktspelet i regeringen var inte dummare än att de förstod detta. Därför – har det senare visat sig – ingicks ett hemligt "memorandum of understanding" mellan Förenade irakiska alliansen och Kurdiska Alliansen där det står att om den nya oljelagen

▼  
**5) Camp Taji (Taji)**  
 Camp Taji, det förra irakiska republikanska gardets "militärstad", är nu en jättelik USA-bas med snabbmatställen Subway, Burger King och Pizza Hut på området.

**6) Taqaddum Airbase**  
 Taqaddum Airbase ligger i centrala Irak, omkring 74 kilometer väster om Bagdad. Flygfältet har två start- och landningsbanor, 3 960 och 3 670 meter långa.

**7) Camp Falluja**  
 Exakt var denna bas ligger och vad den heter är okänt. Analytiker tror att USA håller på att bygga en "permanent bas" i Falluja, en stor stad 64 kilometer väster om Bagdad.

**8) Al Asad Air Base**  
 Al Asad Air Base som ligger omkring 190 kilometer väster om Bagdad, nära staden Khan al-Baghdadi vid Eurfrat hyser 17 000 soldater, en Burger King, en Pizza Hut och en bilförsäljning och ett internt bussnät. Bushadministrationen begärde under budgetåret 2008 över 325 miljoner kr för ny flygfältsbelysning, flygledningssystem och upprustning som skulle möjliggöra att al Asad ansluts till det irakiska elnätet – ett typiskt kännetecken på en långsiktig bas.

★ **TIKRIT-OMERÅDET**  
**8) Camp Speicher (Tikrit)**  
 Camp Speicher ligger nära Tikrit i norra Irak, omkring 170 kilometer norr om Bagdad. Det hyser flera tusen soldater och ett Burger King.

★ **MOSUL-OMRÅDET**  
**9) al-Qayyara** (omkring 80 kilometer sydöst om Mosul).

**10) Camp Marez** (Mosuls flygfält).

★ **KIRKUK-OMRÅDET**  
**11) Camp Renegade (Kirkuk)**  
 Camp Renegade har, med ett strategiskt läge nära oljefälten i Kirkuk och Kirkuks raffinaderi och petrokemiska fabriker, sovsalar för upp till 1 664 piloter i tretton byggnader med sex till åtta människor i varje rum.

**12) Okänt namn** (mellan Erbil och Kirkuk)

★ **NASIRIYAH**  
**13) al-Talil Air Base** (23 kilometer sydöst om Nasiriyah) 2006 anslöt kongressen 130 miljoner kronor till bygget av en andra matsal för 6 000 sittande, ett dubbelt säkerhetsstängsel kring området med högteknologiska grindstyrningar, vaktorn och en vallgrav.

★ **IRANSKA GRÄNSEN**  
**14) Patrol Base Shocker (Badraj)**  
 Sex kilometer från Iran. Hem för 240 soldater och kontraktsanställda, varav 55 USA-soldater och en kontingent soldater från Republiken Georgien. Basen blev funktionsduglig i mitten av november 2007. Har också militära och civila underåttelsemän som bevakar det iranska inflytandet i Irak.

**Källor:** GlobalSecurity.org, [http://www.fcni.org/iraq/bases\\_text.htm](http://www.fcni.org/iraq/bases_text.htm), A. Baker III and Lee H. Hamilton et al. *The Iraq Study Group Report* Vintage Books, New York (December 2006). Global Policy Forum, ed. *War and Occupation in Iraq*. (June 2007). GlobalSecurity.org, Iraq Facilities. <http://www.globalsecurity.org/military/facility/iraq-intro.htm>. Used with

inte godkänns före 31 maj 2007 kan dessa båda partigrupperingar ingå kontrakt med olika oljebolag. Detta är naturligtvis rättsvidrigt ett par gånger om. Det är ett grovt brott mot konstitutionen – som i sin tur saknar legitimitet i det ockuperade Irak. Men antagligen har denna uppgörelse i kulisserna betydelse för vad som sedan händer. Både kurderna i norr och oljeministern börjar nämligen förhandla bort den irakiska oljan.

– Med början i september 2007 skrev det regionala kurdiska självstyret närmare två dussin kontrakt med olika bolag. Det är PSA-kontrakt men med små bolag. De stora tyckte det var för riskabelt. De vet att regeringen kan förklara kontrakten ogiltiga och svartlista företagen. Så skedde också. Inget av bolagen kan föra ut någon olja från Irak, pipelinen kontrolleras av regeringen. Ett av de små bolagen är norska DNO. Nu lastas en del av "deras olja" på tankfartyg. Oljan säljs till låga priser och smugglas ut.

**I år har också oljeministern, Hussein Shahrastani, börjat skriva kontrakt.**

– Och nu handlar det om de stora oljebolagen och de stora oljefält som är i drift sedan decennier. I en första runda har oljeministeriet bjudit ut fyndigheter motsvarande 43 miljarder fat. I en andra runda som snart är klar handlar det om 52 miljarder fat. Sammanlagt alltså 95.

Ställ det mot uppskattningen av Iraks totala bekräftade oljetillgångar som uppgår till 115 miljarder fat!

Mest upprörd blir al-Chalabi när han kommer till kontraktet med Shell som gäller gasproduktionen i Basra-området.

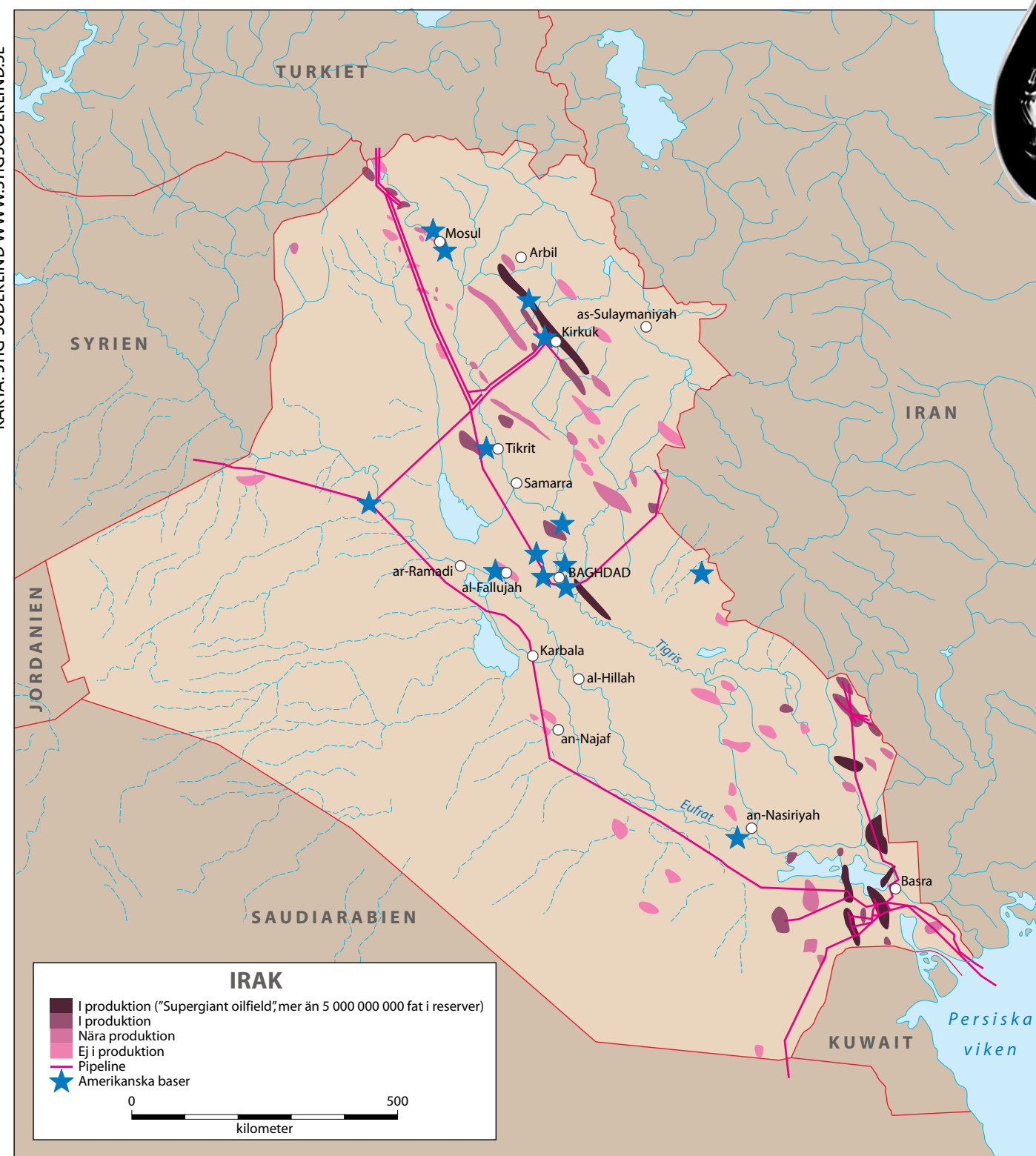
– Det är det allra värsta. Denna gasproduktion har utvecklats sedan länge men man har tekniska problem. Sådant ska man köpa resurser för att lösa. Men inte ingå 25-åriga monopol tillsammans med ett utländskt företag. Shell betalar 4 miljarder för ett kontrakt som kan ge dem 40 miljarder tillbaka.

Både kurderna i norr och oljeministern i Bagdad hävdar att de har rätten på sin sida. Kontrakten är hemliga och Hussein Shahrastani säger att det är bara oförargliga servicekontrakt.

Fel, säger al-Chalabi.

– De är långtidskontrakt som i praktiken

KARTA: STIG SÖDERLIND WWW.STIGSÖDERLIND.SE



fungerar som del i vinsten-kontrakt. Alla dessa kontrakt måste behandlas i parlamentet men dit tors inte regeringen gå med dem.

**Varje dag kommer ny** information om framtiden för oljan i Irak. Eller kanske desinformation. Läget är svårt att överblicka. Det mesta är hemligt. Ingen anbudsgivning förekommer och transparensen är så gott som

obefintlig. Mycket av det vi tror oss veta bygger på läcker.

– Inget lands öde har så mycket bestämt av oljan som Iraks. Det sägs att denna olja är en välsignelse för oss. Det är inte sant. Den har blivit en förbannelse,

**LASSE KARLSSON** BOR I ÅKERSBERGA OCH ÄR AKTIV MEDLEM I ATTAC, FRAMFÖR ALLT INOM DESS WTO-NÄTVERK.

► permission. Hanley, Charles. Huge bases raise question: Is U.S. in Iraq to stay? *Arizona Daily Star* (March 21, 2007) Jamail, Dahr. *Ilraq: Permanent US Colony. Truthout* (March 14, 2006), Ricks, Tom. Biggest Base in Iraq has Small-Town Feeling *Washington Post* (February 4, 2008), Sly, Liz. *In Iraq, U.S. base eyes Iran border* *Chicago Tribune* (December 10, 2007). Sammanställt av Lasse Lindström.